

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний Технічний Університет України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»
Факультет інформатики та обчислювальної техніки
Кафедра обчислювальної техніки

Лабораторна робота №3
з дисципліни «Методи оптимізації та планування експерименту»
на тему: «ПРОВЕДЕННЯ ТРЬОХФАКТОРНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ З
ВИКОРИСТАННЯМ ЛІНІЙНОГО РІВНЯННЯ РЕГРЕСІЇ»

Виконав:
студент 2-го курсу ФІОТ
групи ІО-92
Гуденко Є. В.
Варіант: 207

Перевірив:
асистент
Регіда П. Г.

Варіант:

№варіанта	X ₁		X ₂		X ₃	
	min	max	min	max	min	max
207	-5	15	-35	10	-35	-10

Код програми:

```
import xlrd
import random
import numpy as np
import math
import itertools
from prettytable import PrettyTable

class Lab3:
    def __init__(self):
        self.N = 4
        self.m = 3
        self.x1_min = -5
        self.x1_max = 15
        self.x2_min = -35
        self.x2_max = 10
        self.x3_min = -35
        self.x3_max = -10
        self.x_average_min = (self.x1_min + self.x2_min + self.x3_min)/3
        self.x_average_max = (self.x1_max + self.x2_max + self.x3_max)/3
        self.y_min = 200 + self.x_average_min
        self.y_max = 200 + self.x_average_max

        self.factors_table = [[1, -1, -1, -1],
                               [1, -1, +1, +1],
                               [1, +1, -1, +1],
                               [1, +1, +1, -1]]

        self.generate_matrix()

    def generate_matrix(self):
        self.matrix = [[random.randint(self.y_min, self.y_max) for i in
range(self.m)] for j in range(4)]
        print(
            "Дані варіанту 207 : y_max = {} y_min = {} x1_min = {} x1_max =
{} x2_min = {} x2_max = {} x3_min = {} x3_max = {}".format(
                self.y_max, self.y_min, self.x1_min, self.x1_max, self.x2_min,
self.x2_max, self.x3_min, self.x3_max))
        self.naturalized_factors_table = [[self.x1_min, self.x2_min,
self.x3_min], [self.x1_min, self.x2_max, self.x3_max], [self.x1_max,
self.x2_min, self.x3_max], [self.x1_max, self.x2_max, self.x3_min]]

        table0 = PrettyTable()
        table0.field_names = (["N", "X0", "X1", "X2", "X3"] + ["Y{}".format(i+1)
for i in range(self.m)])
        for i in range(self.N):
            table0.add_row([i+1] + self.factors_table[i] + self.matrix[i])
```

```

print(table0)

table1 = PrettyTable()
table1.field_names = (["X1", "X2", "X3"] + ["Y{}".format(i + 1) for i in
range(self.m)])
for i in range(self.N):
    table1.add_row(self.naturalized_factors_table[i] + self.matrix[i])
print(table1)

self.calculate()

def calculate(self):
    self.average_Y1 = sum(self.matrix[0][j] for j in range(self.m)) / self.m
    self.average_Y2 = sum(self.matrix[1][j] for j in range(self.m)) / self.m
    self.average_Y3 = sum(self.matrix[2][j] for j in range(self.m)) / self.m
    self.average_Y4 = sum(self.matrix[3][j] for j in range(self.m)) / self.m
    self.average_Y = [self.average_Y1, self.average_Y2, self.average_Y3,
self.average_Y4]

    self.mx1 = sum(self.naturalized_factors_table[i][0] for i in
range(self.N)) / self.N
    self.mx2 = sum(self.naturalized_factors_table[i][1] for i in
range(self.N)) / self.N
    self.mx3 = sum(self.naturalized_factors_table[i][2] for i in
range(self.N)) / self.N

    self.my = sum(self.average_Y) / self.N

    self.a1 = sum(self.naturalized_factors_table[i][0] * self.average_Y[i]
for i in range(self.N)) / self.N
    self.a2 = sum(self.naturalized_factors_table[i][1] * self.average_Y[i]
for i in range(self.N)) / self.N
    self.a3 = sum(self.naturalized_factors_table[i][2] * self.average_Y[i]
for i in range(self.N)) / self.N

    self.a11 = sum((self.naturalized_factors_table[i][0]) ** 2 for i in
range(self.N)) / self.N
    self.a22 = sum((self.naturalized_factors_table[i][1]) ** 2 for i in
range(self.N)) / self.N
    self.a33 = sum((self.naturalized_factors_table[i][2]) ** 2 for i in
range(self.N)) / self.N

    self.a12 = sum(self.naturalized_factors_table[i][0] *
self.naturalized_factors_table[i][1] for i in range(self.N)) / self.N
    self.a13 = sum(self.naturalized_factors_table[i][0] *
self.naturalized_factors_table[i][2] for i in range(self.N)) / self.N
    self.a23 = sum(self.naturalized_factors_table[i][1] *
self.naturalized_factors_table[i][2] for i in range(self.N)) / self.N

    equations_sys_coefficients = [[1, self.mx1, self.mx2, self.mx3],
                                [self.mx1, self.a11, self.a12, self.a13],
                                [self.mx2, self.a12, self.a22, self.a23],
                                [self.mx3, self.a13, self.a23, self.a33]]
    equations_sys_free_members = [self.my, self.a1, self.a2, self.a3]
    self.b_coefficients = np.linalg.solve(equations_sys_coefficients,
equations_sys_free_members)
    b_normalized_coefficients = np.array([np.average(self.average_Y),
np.average(self.average_Y *
np.array([i[1] for i in self.factors_table])),
np.average(self.average_Y *
np.array([i[2] for i in self.factors_table])),

```

```

np.array([i[3] for i in self.factors_table]))))

np.average(self.average_Y *
{1:+.2f}*x1 {2:+.2f}*x2 {3:+.2f}*x3".format(*b_normalized_coefficients))
print("\nРівняння регресії для натуралізованих факторів: y = {0:.2f}
{1:+.3f}*x1 {2:+.2f}*x2 {3:+.2f}*x3".format(*self.b_coefficients))

self.cochran_criteria(self.m, self.N, self.matrix)

def cochrans_criteria(self, m, N, y_table):
    print("\nПеревірка рівномірності дисперсій за критерієм Кохрена: m = {},
N = {}".format(m, N))
    cochrans_table = xlrd.open_workbook("Cochran.xls").sheet_by_index(0)
    y_variations = [np.var(i) for i in y_table]
    max_y_variation = max(y_variations)
    gp = max_y_variation/sum(y_variations)
    f1 = m - 1
    f2 = N
    p = 0.95
    q = 1-p
    column = f1
    row = f2-1
    gt = cochrans_table.row_values(row-1)[column-1]/math.pow(10,4)
    print("Gp = {} Gt = {} f1 = {} f2 = {} q = {:.2f}".format(gp, gt, f1,
f2, q))
    if gp < gt:
        print("Gp < Gt => дисперсії рівномірні => переходимо до наступної
статистичної перевірки")
        self.student_criteria(self.m, self.N, self.matrix,
self.factors_table)
    else:
        print("Gp > Gt => дисперсії нерівномірні => змінюємо значення m =>
m = m+1")
        self.m = self.m + 1
        self.generate_matrix()

def student_criteria(self, m, N, y_table, factors_table):
    print("\nПеревірка значимості коефіцієнтів регресії за критерієм
Ст'юдента: m = {}, N = {}".format(m, N))
    student_table = xlrd.open_workbook("Student.xls").sheet_by_index(0)

    average_variation = np.average(list(map(np.var, y_table)))
    standard_deviation_beta_s = math.sqrt(average_variation / N / m)

    y_averages = np.array(list(map(np.average, y_table)))
    x_i = np.array([[el[i] for el in factors_table] for i in
range(len(factors_table))])
    coefficients_beta_s = np.array([np.average(self.average_Y*x_i[i]) for i
in range(len(x_i))])

    print("Оцінки коефіцієнтів  $\beta_s$ : " + ",
".join(list(map(str, coefficients_beta_s))))
    t_i = np.array([abs(coefficients_beta_s[i])/standard_deviation_beta_s
for i in range(len(coefficients_beta_s))])
    print("Коефіцієнти ts: " + ", ".join(list(map(lambda i:
"{:.2f}".format(i), t_i))))
    f3 = (m-1)*N
    p = 0.95

```

```

q = 0.05
t = float(student_table.col_values(3)[f3].replace(",", "."))
self.importance = [True if el > t else False for el in list(t_i)]
# print result data
print("f3 = {} q = {} табл = {}".format(f3, q, t))
beta_i = ["β{}".format(i) for i in range(N)]
importance_to_print = ["важливий" if i else "неважливий" for i in
self.importance]
to_print = list(zip(beta_i, importance_to_print))
x_i_names = [""] + list(itertools.compress(["x{}".format(i) for i in
range(N)], self.importance))[1:]
betas_to_print = list(itertools.compress(coefficients_beta_s,
self.importance))
print("{0[0]} {0[1]} {1[0]} {1[1]} {2[0]} {2[1]} {3[0]}
{3[1]}".format(*to_print))
equation = " ".join(["".join(i) for i in zip(list(map(lambda x:
"{:.2f}".format(x), betas_to_print)), x_i_names)])
print("Рівняння регресії без незначимих членів: y = " + equation)
self.d = len(betas_to_print)
self.factors_table2 = [np.array([1] + list(i)) for i in
self.naturalized_factors_table]
self.fisher_criteria(self.m, self.N, 1, self.factors_table2,
self.matrix, self.b_coefficients, self.importance)

def calculate_theoretical_y(self, x_table, b_coefficients, importance):
    x_table = [list(itertools.compress(row, importance)) for row in x_table]
    b_coefficients = list(itertools.compress(b_coefficients, importance))
    y_vals = np.array([sum(map(lambda x, b: x * b, row, b_coefficients)) for
row in x_table])
    return y_vals

def fisher_criteria(self, m, N, d, factors_table, matrix, b_coefficients,
importance):
    print("\nПеревірка адекватності моделі за критерієм Фішера: m = {}, N =
{} для таблиці y_table".format(m, N))
    fisher_table = xlrd.open_workbook("Fisher.xls").sheet_by_index(0)

    f3 = (m - 1) * N
    f4 = N - d

    theoretical_y = self.calculate_theoretical_y(factors_table,
b_coefficients, importance)
    theoretical_values_to_print = list(
        zip(map(lambda x: "x1 = {0[1]}, x2 = {0[2]}, x3 = {0[3]}".format(x),
factors_table), theoretical_y))

    print("Теоретичні значення y для різних комбінацій факторів:")
    print("\n".join(["{arr[0]}: y = {arr[1]}".format(arr=el) for el in
theoretical_values_to_print]))
    y_averages = np.array(list(map(np.average, matrix)))
    s_ad = m / (N - d) * (sum((theoretical_y - y_averages) ** 2))
    y_variations = np.array(list(map(np.var, matrix)))
    s_v = np.average(y_variations)
    f_p = float(s_ad / s_v)
    f_t = float((fisher_table.row_values(f3) if f3 <= 30 else
fisher_table.row_values(30))[f4].replace(",", "."))
    print("Fp = {}, Ft = {}".format(f_p, f_t))
    print("Fp < Ft => модель адекватна" if f_p < f_t else "Fp > Ft => модель
неадекватна")
    print("\nВиконав: студент групи ІО-92 Гуденко Євген    Варіант 207")

```

Lab3()

Результати виконання програми:

Дані варіанту 207 : $y_{\max} = 205.0$ $y_{\min} = 175.0$ $x1_{\min} = -5$ $x1_{\max} = 15$ $x2_{\min} = -35$ $x2_{\max} = 10$ $x3_{\min} = -35$ $x3_{\max} = -10$

```
+-----+
| N | X0 | X1 | X2 | X3 | Y1 | Y2 | Y3 |
+-----+
| 1 | 1 | -1 | -1 | -1 | 201 | 191 | 175 |
| 2 | 1 | -1 | 1 | 1 | 184 | 178 | 199 |
| 3 | 1 | 1 | -1 | 1 | 192 | 200 | 197 |
| 4 | 1 | 1 | 1 | -1 | 195 | 191 | 195 |
+-----+
| X1 | X2 | X3 | Y1 | Y2 | Y3 |
+-----+
| -5 | -35 | -35 | 201 | 191 | 175 |
| -5 | 10 | -10 | 184 | 178 | 199 |
| 15 | -35 | -10 | 192 | 200 | 197 |
| 15 | 10 | -35 | 195 | 191 | 195 |
+-----+
```

Рівняння регресії для нормованих факторів: $y = 191.50 + 3.50 \cdot x1 - 1.17 \cdot x2 + 0.17 \cdot x3$

Рівняння регресії для натуралізованих факторів: $y = 189.40 + 0.350 \cdot x1 - 0.05 \cdot x2 + 0.01 \cdot x3$

Перевірка рівномірності дисперсій за критерієм Кохрена: $m = 3$, $N = 4$

$Gp = 0.5536480686695279$ $Gt = 0.7679$ $f1 = 2$ $f2 = 4$ $q = 0.05$

$Gp < Gt \Rightarrow$ дисперсії рівномірні $\Rightarrow$ переходимо до наступної статистичної перевірки

Перевірка значимості коефіцієнтів регресії за критерієм Стюдента: $m = 3$, $N = 4$

Оцінки коефіцієнтів β_s : 191.5, 3.5, -1.16666666666666714, 0.16666666666666714

Коефіцієнти t_s : 92.19, 1.68, 0.56, 0.08

$f3 = 8$ $q = 0.05$ $t_{\text{табл}} = 2.306$

β_0 важливий β_1 неважливий β_2 неважливий β_3 неважливий

Рівняння регресії без незначимих членів: $y = +191.50$

Перевірка адекватності моделі за критерієм Фішера: $m = 3$, $N = 4$ для таблиці y_{table}

Теоретичні значення y для різних комбінацій факторів:

$x1 = -5$, $x2 = -35$, $x3 = -35$: $y = 189.40185185185183$

$x1 = -5$, $x2 = 10$, $x3 = -10$: $y = 189.40185185185183$

$x1 = 15$, $x2 = -35$, $x3 = -10$: $y = 189.40185185185183$

$x1 = 15$, $x2 = 10$, $x3 = -35$: $y = 189.40185185185183$

$Fp = 1.3937341705081412$, $Ft = 4.07$

$Fp < Ft \Rightarrow$ модель адекватна

Виконав: студент групи ІО-92 Гуденко Євген   Варіант 207

Контрольні запитання:

1. Що називається дробовим факторним експериментом? Дробовим факторним експериментом називається експеримент з використанням частини повного факторного експерименту.

2. Для чого потрібно розрахункове значення Кохрена?

Розрахункове значення Кохрена використовують для перевірки однорідності дисперсій.

3. Для чого перевіряється критерій Стюдента?

За допомогою критерію Стюдента перевіряється значущість коефіцієнтів рівняння регресії.

4. Чим визначається критерій Фішера і як його застосовувати?

Критерій Фішера використовують при перевірці отриманого рівняння регресії досліджуваному об'єкту.

Висновок:

В даній лабораторній роботі проведено дробовий трьохфакторний експеримент з трьома статистичними перевірками і отримано коефіцієнти рівняння регресії.